

AMİSOS / AMISOS

Cilt/ Volume 7, Sayı/ Issue 13 (Aralık/ December 2022), ss./ pp. 393-404
ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230
DOI: 10.48122/amisos.1208828

Özgün Makale / Original Article

Geliş Tarihi/ Received: 22. 11. 2022
Kabul Tarihi/ Accepted: 24. 12. 2022

ROMA SANATINDA KORUYUCU RUH: GENIUS KİŞİLEŞTİRMESİ

PROTECTING SPIRIT IN ROMAN ART: PERSONIFICATION GENIUS

Taygun KOTAN-Ali Yalçın TAVUKÇU*

Öz

Roma'da bir ailenin ve evin atalarının ruhları tarafından korunduğu inancı vardır. Bu inanç başlangıçta evlerin koruyucu tanrısı olan Lares ve ailenin koruyucusu babası olan Pater familias kavramları altında ortaya çıkmıştır. Roma'ya özgü bir kavram olan Genius ise, her insanın ve her yerin bir koruyucu ruhu olarak kabul edilmiştir. Genius kavramı Roma'da ancak Augustus'un ölümünden sonra, Augustus'un ruhunun kişileştirmesi olan Genius Augusti kavramının ortaya çıkmasıyla resmiyet kazanmıştır. Genellikle Roma İmparatorluk Dönemi sanatında betimlemelerine rastlanmaktadır. Bu dönemde çoğunlukla plastik eserler ve sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir. Bu betimlemelerde de temsil ettiği kişinin veya grubun cinsiyetine göre kadın ya da erkek olarak tasvir edilmiştir. Roma Dönemine ait bir kavram olsada, daha öncesinde farklı medeniyetlerde farklı isimlerde karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Roma, Genius, Ruh, Kişileştirme, Personification.

Abstract

There is a belief in Rome that family and house are protected by the spirits of their ancestors. This belief initially emerged under the concepts of Lares as the guardian god of houses and Pater

* Sorumlu Yazar/Responsible Author; Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Erzurum/Türkiye E-posta: akotan.taygun@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3341-6032>
Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Erzurum/Türkiye E-posta: atavukcu@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6047-0803>

familias as the guardian father of the family. The Genius, a concept indugenius to Rome, has been accepted as a guardian spirit of every person and every place. The concept of Genius became official in Rome only after the death of Augustus, with the emergence of the concept of Genius Augusti, the personification of Augustus' soul. They are often portrayed in Roman Imperial Period. During this period he was mostly depicted on plastic artifacts and coins. In these portrayed, he was depicted as male or female according to the gender of the person or group he represented. Although it is a concept belonging to the Roman Period, it has previously appeared under different names in different civilizations.

Keywords: Rome, Genius, Spirit, Kişileştirme, Personification.

Giriş

Roma Dininde koruyucu ruh olduğuna inanılan Genius, ayrı ayrı her insanın ve her yerin bir koruyucu tanrısı olarak değerlendirilmiştir.¹ Genius: Bazı araştırmacılar için cinsel gücün tanrısallaştırılması bazıları için ise, kadınlarda ve erkeklerde olan ortak bir özellik olup her varlıktaki kişiliği ortaya çıkartan ilahi bir güç olarak değerlendirilmektedir.² MS. 3. yüzyılda yaşamış Roma yazarı Censorinus, (Censorinus, De Dei Natale 3.1, 5): Genius'u; *"Genius, herkesin doğar doğmaz korumasında yaşadığı tanrıdır. Bizim meydana getirilmemizle ilgilenmesinden, kendisi de bizimle aynı zamanda meydana getirildiğinden, ya da bizi doğurulan olarak kabul edip koruduğundan dolayı "Genius" adını geno (meydana getirmek/çocuk yapmak/üremek)'dan alır"* şeklinde açıklamıştır.³

Ruhun kişileştirmesi olan Genius,⁴ Roma Dönemine ait bir kavram olsada, daha öncesinde farklı medeniyetlerde farklı isimlerde, ancak birbirine benzer özellikler taşıyan mitolojik karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mısır mitolojisinde; Genius ile benzer özellikler gösteren insan bedeninin görünmeyen ruhunu temsil eden Ka vardır.⁵ Benzer şekilde Greek mitolojisinde ki Daemon;⁶ Roma ki Genius gibi ruhun kişileştirmesi olarak değerlendirilebilir.⁷ Ayrıca Pers inancında ruh olarak adlandırılan Fravashi⁸ ya da Zoroastrian mitolojik karakterler vardır.⁹ Fravaşiler; önemli şahsiyetlerin ve kahramanların ruhları oldukları ve yaratılışından önce de var oldukları inancı vardır.¹⁰ Ayrıca genellikle kanatlı olarak düşünülmüş, yardım istendiğinde kendi soyunda olanlara yardım eden ve gökyüzünde yaşayan ruhani varlıklar olarak değerlendirilmişlerdir.¹¹

Roma inancında ise, Genius başlangıçta evin koruyucu kültü olarak ortaya çıkmıştır. Roma dininin temelini oluşturan Latium,¹² aile kültü, ailenin yaşadığı ev ve bu evin koruyucu tanrısıdır. Bu inanca göre ev tanrılarının en önemli işleve sahip olanları ise *Lares* (Ailenin

¹ Turcan 1998, 29.

² Bonnefoy 2000, 315-316.

³ Akçay 2019, 85.

⁴ Yaşamla ilgili her aşamada rol alan bu koruyucu ruhlara için kişilerin doğum günlerinde önemli ritüeller yapılmaktadır. Doğum gününde ev temizlenip süslenir, Genius için kurban ritüelleri yapılır ve Genius'a olan saygıyı göstermek için ritüele başlamadan önce ritüele katılan kişilerin anlına dokunulur. Bkz. Akçay 2019, 85.

⁵ Taylor 1975, 3-6.

⁶ Kendinde ilahi bir kudret bulunduğu sanılan, adeta tanrılaşmış, dahi insanlara verilen ad. Bkz. Can 2011, 444.

⁷ Fears 1978, 279.

⁸ Zerdüşti inancında Ahura Mazda'ya yardım eden ilahi güce sahip ruhani varlıklardır.

⁹ Taylor 1975, 3-6.

¹⁰ Yıldırım 2008, 320.

¹¹ Boyce 1975, 118-19.

¹² Latium; MÖ 1. bin başlarında Roma'nın güneyindeki Latium'da yaşayan Demir Devri toplumlarıdır. Latinlerin ve Romalıların ataları olup, MÖ 9. Yüzyılda Palatine Tepesi'ndeki ilk evleri yapmışlardır. Bkz. Er 2006, 231. Romalılar ilk evleri kuran bu atalarını hem yaşadıkları ev hem de bu evin koruyucu tanrısı olarak değerlendirmişlerdir.

koruyucu tanrısı), *Genius* (Ailenin atalarının ruhu), *Penates* (Kilerin koruyucusu) ve *Lanus* (Evin kapısının bekçisi)'tur.¹³ Ayrıca *Pales*¹⁴ sürüleri koruyan bir Genus ve Roma'da her yıl, 25 Nisanda, şereflerine bir bayram düzenlenen erkek olarak kişileştirilen *Robigus* ve dişi olarak kişileştirilen *Robigo*; buğday tarımına nezaret eden, "pas" hastalığına yol açan iki genius vardır.¹⁵

Roma inancında evlerin koruyucu tanrısı olan Lar; aynı zamanda kahraman atalarının ruhlarının da kişileştirmesini temsil etmektedir.¹⁶ Her evin bir koruyucu ruhu olduğu inancı Romalıları bu ruhlarla tapınmak için evlerine, ismini evin koruyucu tanrısı olan Lar'dan alan, Lararium tapınma alanları yapmalarına neden olmuştur.¹⁷ Bu özel mabetler; genellikle ya mutfakta ya da atrium da bir duvara oyulmuş nişlerdir.¹⁸ Bu nişler içerisinde de freskler üzerinde Genius ve Lares kişileştirmeleri boyama yöntemi ile tasvir edilmiştir.¹⁹ Laresler kadın figürü şeklinde kişileştirilmişken,²⁰ evin koruyucu atalarının ruhu (Genius/ Pater familias) toga giymiş ve başı örtülü (velato capite), sağ elinde bir patera ve sol elinde de zenginlik ve refahın simgesi olan cornucopia tutmakta olan genç bir erkek figürü olarak tasvir edilmiştir (Res. 1).²¹ Benzer şekilde bu ikonografiye uygun bir betimlemeyi Pompei'deki Julius Polybius'un evinin fresklerinde görmekteyiz. Fresk üzerinde kenarlarda diğer figürlerden daha uzun olarak tasvir edilmiş olan iki Lares kişileştirmesi bulunmaktadır. Bu kişileştirmelerin ortasında üzeri meyvelerle dolu bir sunak ve sunağın yanında mavi ve kırmızı elbisesi ile Juno bulunmaktadır. Juno'nun yanında toga giymiş başı örtülü (velato capite), sol elinde bir cornucopia ile evin koruyucu ruhu Genius (pater familias ailenin atalarının ruhu) kişileştirmesi yer almaktadır. Ayrıca kişileştirmelerin üzerinde ve sunağa dolanmış, bolluk ve refahı simgeleyen yılan tasvirleri de bulunmaktadır (Res. 2).²²

Actium zaferinden sonra Octavianus'a MÖ 27 de Senato'nun kararıyla Augustus unvanının verilmesinden sonra, Augustus'un kendisini evlerin koruyucu atalarının ruhu olan Lares ve Pater familias olarak değerlendirmesi Lares Augusti kavramını ortaya çıkarmıştır.²³ Hatta bu kavram altında Augustus'un Lares ya da Pater familias kişileştirmeleri formunda tasvir edildiğini görmekteyiz. Örneğin; Belvedere Altarını incelediğimizde Augustus'un burada; elinde iki küçük Lares heykeli ile başı kapalı, toga giymiş ailenin koruyucu ruhu "Pater familias" kişileştirmesi şeklinde tasvir edilmiştir (Res. 3).²⁴

Roma'da Genius kavramı ancak Augustus'un ölümünden sonra, Augustus'un ruhunun kişileştirmesi olan Genius Augusti kavramının ortaya çıkmasıyla resmîyet kazanmış ve Genius Augusti inancı Roma'da imparatorluk kültürünü ortaya çıkarmıştır.²⁵ Augustus'un ölümünden sonra ruhunun Genius Augusti adıyla kişileştirilmesiyle, imparator ruhlarının kişileştirilmesi geleneği başlatılmış olup, imparatorun genius'u; genellikle toga giymiş, elinde patera veya cornucopia ile başı örtülü olarak tasvir edilmiştir (Res. 4). Genius Augusti imparatorluk kültürünün ortaya çıkması, imparatorların Genius Augusti adına direk tapınım için

¹³ Cic. Nat. D. 2. 17. 61.

¹⁴ Grimal 2012, 577.

¹⁵ Grimal 2012, 696.

¹⁶ Taylor 1975, 49.

¹⁷ Akçay 2019, 87.

¹⁸ Gradel 2002, 37

¹⁹ Gradel 2002, 37

²⁰ Pollini 2008, 391-398.

²¹ Maharam 1998, 915; Pollini 2008, 394.

²² Fröhlich 1991, 109

²³ Pollini 2008, 394.

²⁴ Pollini 2008, 394.

²⁵ Duncan 2014, 47-60.

bir tapınak ya da bir rahip olmadan diğer tanrılara ait tapınaklarda tapınım görmelerine neden olmuştur.²⁶ Ancak tanrısallaştırılması senato tarafından reddedilmiş olan Tiberius, Caligula, Nero ve Domitian'ın ruhlarının kişileştirilerek tapınması diğer imparatorlar kadar rağbet görmemiştir.²⁷ Böylece Genius Augusti kişileştirmesiyle Roma'nın imparatorun kutsal ve koruyucu ruhu tarafından korunduğu propagandası yapılmıştır.²⁸

Roma sanatında Genius kişileştirmeleri hem erkek hem de dişi cinsiyette tasvir edilmişlerdir. Bu tasvirlerde cinsiyeti belirleyen faktör, Jüpiter'in ailenin koruyucu babası, Iuno'nun ise, koruyucu annesi görevi ile özdeşleştirilmesidir.²⁹ Buna göre; Juno'nun kadınların ve kızların koruyucu tanrısı olması nedeniyle³⁰ kadınların ruhlarını temsil eden Genius'lar kadın olarak, erkeklerin ki ise, Jüpiter ile özdeşleştirildiğinden erkek Genius olarak tasvir edilmiştir.³¹ Bugün Roma Kapitol Müzesi'nde sergilenen imparator Hadrian'ın eşini onurlandırmak için yaptırdığı imparatoriçe Sabina'nın apotheosis'inin³² bulunduğu kabartmada Sabina, elinde meşale tutan kanatlı bir dişi Genius (Kadınların koruyucu ruhu Juno) tarafından göğe taşınmaktadır.³³ Bu figür ayrıca elindeki meşaleden dolayı aeternitas (sonsuzluğun kişileştirmesi)olarakta değerlendirilmektedir. Bu sahnenin sağ alt köşesinde; başında Corona Civica olan Bisellium'a oturarak bu sahneyi izleyen imparator Hadrianus ve onun arkasında da togalı ve sakallı olarak Genius Senatus tasvir edilmiştir. Bu figür grubunun altında alevleri hala sönmemiş büyükçe bir ateş altarı ve onun önünde de yere oturmuş, Roma'nın ünlü Campus Martius meydanının erkek figürü şeklinde kişileştirmesi yer almaktadır (Res. 5).³⁴

Roma inancında sadece kişilerin değil aynı zamanda kurumların, nesnelere, olayların ve toplumların da birer koruyucu Geniusları olduğu inancı vardır. Bunlar; Genius Publices (Başarı ve refahın ruhu), Genius urbis Romae (Roma şehrinin ruhu), Genius Exercites (Ordunun ruhu) ve Genius Populi Romani (Roma halkının ruhu) gibi kişileştirmelerdir.³⁵ Bunlardan Geneius Senatus kişileştirmesi ve Genius Populi Romani kişileştirmesi imparatorluk sanatında yaygın olarak tasvir edilmişlerdir.³⁶ Genius Populi Romani; toga ve başörtüsü (capite velato) giymiş, elinde cornucopia, patera ya da asa tutan, yarı çıplak,

²⁶ Taylor 1920, 116-133.

²⁷ Burton 1912, 80-91.

²⁸ Taylor 1920, 116-133.

²⁹ Fox 1916, 291; Grether 1946, 222-252.

³⁰ Censorinus De Die Natali III, 1.

³¹ Daly 2009, 99.

³² Apotheosis (ἀποθέωσις) kavramı ölü birinin tanrıların arasına katılması anlamına gelmektedir. Roma Dönemi'nde Apotheosis, gerçek anlamda ölen bir imparatorun tanrısal onura yükselmesi anlamına gelmekte olup İmparatorun apotheosis'ine "consecratio" denmekte ve bu konuma erişen imparatorlar "deorum numerum referri" ya da "consecrari" olarak adlandırılmaktadır. İmparator ve imparatorlu ailesine mensup kişilerin (hakkında damnatio memoriae kararı çıkartılmamış imparatorluk ailesine mensup kişiler) ölümünden sonra gerçekleştirilen Consecratio üç aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak imparator, ailesinden birinin ya da kendinden önceki imparatorun tanrılaştırılması dileğini senatoya iletmesidir. İkinci olarak resmi olmayan bir oybirliği ile bu dünyadan diğerine geçiş için gereken hazırlıklar yapılmaya başlanır. Son aşamada ise dünyalar arasında yer değişiminin gerçekleştiğine dair resmi bir kararın senotaya sunulmasıyla Consecratio resmîyet kazanmaktadır" Bkz. Çınar 2018, 85-101.

³³ Freisenbruch 2011, 170.

³⁴ Kotan 2018, 40-41.

³⁵ Fears 1978, 274-286; Maharam 1998, 915-917.

³⁶ Bu kişileştirmeler özellikle Vespasian dönemine kadar süren üç iç savaş süresinde Genius Augusti kavramının yerine yaygın bir kullanım göstermeye başlamıştır. Bu kişileştirmeler haricinde MS 68-69 yıllarında süren iç savalar döneminde Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde genellikle; Aequitas, Annona, Ceres, Concordia, Consensus, Felicitas, Fides, Fortuna, Genius Populi Romani, Hispania, Honos, Libertas, Pax, Providentia, Roma, Salus, Securitas, Victoria ve Virtus kişileştirmeleri ile karşılaşılmaktadır. Bkz. Stevenson 2010, 181-205.

sakalsız bir erkek figürü şeklinde tasvir edilmektedir.³⁷ Bu betimlemelere sahip Genius Populi Romani kişileştirmesinin en iyi örneklerinden birisi Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde Farnese Koleksiyonunda yer almaktadır (Res. 6). Genius Senatus ise, toga giymiş sakallı bir erkek figürü olarak ve genellikle imparatorla birlikte tasvir edilmiştir. Ayrıca bir elinde yılan diğer elinde de cournucopia ile Genius Loci³⁸ (Bir yerin koruyucu ruhu) kişileştirmeleri de diğer Genius kişileştirmeleri gibi Roma plastik sanatında kullanılmıştır. Bu betimlemeye uygun, 13. yüzyıla ait İngiltere'de Kuzey Wiltshire'da bulunan St. Giles kilisesinin güney duvarında bir devşirme Roma kabartması üzerinde Genius Loci kişileştirmesi bulunmaktadır (Res. 7).

Geniusların ayrı ayrı tasvirlerinin olabileceği gibi birkaçının bir arada betimlendiği tasvirlerde yaygındır. Özellikle Genius Senatus, Genius Populi Romani ve Genius Exercites kişileştirmeleri İmparatorun siyasi ve askeri başarılarının arkasındaki gücü temsilen imparatorla birlikte tasvir edilmişlerdir. Titus zafer takında; Titus bir quadria üzerinde zaferle Kudüs şehrine girmektedir. Burada savaş arabasının arkasında kendisine; sakalsız Genius Populi Romani, sakallı, olgun ve togalı Genius Senatus ve vücudunun belden yukarısı çıplak ve baş kısmı kırılmış Genius kişileştirmeleri eşlik etmektedir (Res. 8).

İmparator Domitian dönemine tarihlenip, imparator Nerva zamanında tekrar değerlendirildiği kanıtlanmış olan Cancellaria kabartmaları³⁹ üzerinde de Genius Populi Romani ve Genius Senatus kişileştirmelerini görmekteyiz. Kabartmaların birinde savaşa hazırlık, diğerinde ise savaşı kazanarak muzaffer olan imparatorun Roma'ya geri dönüşü işlenmiştir.⁴⁰ Savaş sonrası muzaffer bir şekilde Roma'ya dönen Vespasianus'un oğlu Domitianus tarafından karşılanışını (Adventus) konu edinen friz üzerinde Vespasianus tunik ve toga giymiş, sağ elini Domitianus'a değdirip onu selamlar şekilde cepheden tasvir edilmiştir. Domitianus'a arkasında sakallı, olgun ve togalı Genius Senatus (Senatonun kişileştirmesi), yanında ise yarı çıplak, sakalsız bir elinde cournucopia diğerinde ise bir asa ile Genius Populi Romani (Roma halkı) kişileştirmesi eşlik etmektedir (Res. 9).⁴¹ Cancellaria kabartmasında olduğu gibi Genius Senatus kişileştirmesini, Hadrianus'un adlocutiosu kabartmasında da togalı ve sakallı olarak tasvir edildiğini görmekteyiz (Res. 10).⁴²

Genius kişileştirmelerinin Roma plastik sanatlarının yanı sıra ayrıca Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde de tasvirleri mevcuttur. Bu dönem sikkelerini incelediğimiz de sikkelerin ön yüzlerinde imparator büstleri, arka yüzlerinde ise bir elinde genellikle cornucopia olmakla beraber ayrıca mısır koçanı, diğer elinde patera tutan, önlerinde genellikle altar olan, belden yukarısı çıplak, sakalsız genç bir erkek figürü şeklinde imparatorların koruyucu ruhu Genius Augusti kişileştirmeleri tasvir edilmiştir.⁴³ Bu sikkelerin bazılarında imparatorun Genius'u ile beraber "GENIO AVGVSTI" lejantları kullanılmıştır.

³⁷ Maharam 1998, 915-917.

³⁸ Şehirler, meydanlar, yerlerin, binalar veya bu binalar içindeki bireysel odalar tapınaklar, tiyatrolar gibi alanların koruyucu ruhunun kişileştirmesidir. Bkz. Akçay 2019, 85-86.

³⁹ Kartmalar imparator Domitian zamanında planlanan bir yapı için yapılmış olup ancak yapımı imparator Nerva zamanında tamamlanarak hizmete sunulmuştur. Kabartmaların orijinalinde yer alan imparator Domitian portreleri daha sonra belki de damnatio memoriae kararıyla imparator Nerva portrelerine dönüştürülmüştür. Bkz. Lauren Hackworth 2011, 1-8. Bugünkü Roma kentinin malikânelerinden biri olan Cancellaria sarayının altında yapılan arkeolojik kazı ve araştırmalarda ortaya çıkartılan kabartmaların hangi anıta ait oldukları ne yazık ki şimdiye kadar saptanamamıştır. Bkz. Özgan 2013, 57-58.

⁴⁰ Özgan 2013, 58.

⁴¹ Francesca 1986, 291-309.

⁴² Özgan 2013, 167.

⁴³ RIC I Nero 12, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 382, 383, 419, 463, 464, 465, 466, 533, RIC II Vespasian 1354, 1355, Titus 225, 226, 228, Trajan 181, 182, 183, 184, 185, 275, 276, 303, 347, 349, 350 Hadrian 193, 194

MS 62-68 olarak tarihlendirilen bir sikkenin ön yüzünde NERO CLAVD CAESAR AVG GERMANICVS: lejantı ve Nero'nun başı, arka yüzde GENIO AVGVSTI S C lejantı ve imparatorun Genius tasviri bulunmaktadır (RIC I Nero 419). Genius sağ elinde patera, sol elinde cournucopia ile tasvir edilmiştir (Res. 11).

Ayrıca bazı sikkelerin arka yüzlerinde imparatorlarının kişileştirmesiyle beraber Genius Senatus ve Genius Populi Romani kişileştirmeleri de bulunmaktadır. Bu kişileştirmelerin bulunduğu bazı sikkeler üzerinde Genius Populi Romani "GENIVS POP ROMANI" lejantı ile bir elinde asa diğer elinde cournucopia ile toga giymiş bir erkek figürü olarak tasvir edilmiştir (RIC III Antoninus Pius 70a, 70c, 467B, 661, 683). Genius Senatus ise, "GENIO SENATVS" lejantı ile bir elinde zeytin dalı diğer elinde asa, giysili ve sakallı bir erkek figürü olarak kişileştirilmiştir (RIC III Antoninus Pius 69a, 69c, 605a, 605b, 660A).

İmparatorların Geniusları bazı sikkeler üzerinde atribüt olarak cournucopia yerine mısır koçanı ile tasvir edildiklerini de görmekteyiz. MS 112- 114 olarak tarihlenen bir sikkenin ön yüzünde IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P COS VI P P lejantı ve başında defne çelengi ile Trajan büstü, arka yüzde S P Q R OPTIMO PRINCIPI lejantı ve Genius kişileştirmesi bulunmaktadır (RIC II Trajan 275). İmparatorun Genius kişileştirmesi ayakta çıplak bir elinde patera ve diğer elinde bu kez bolluk ve bereketin simgesi olan mısır koçanı ile tasvir edilmiştir (Res. 12).

Ancak Genius'un bu tarz betimlemelerini; başarı, bolluk ve bereketin kişileştirmesi olan Bonus Eventus ile karıştırılmamalıdır.⁴⁴ Çünkü Bonus Eventus kişileştirmesinin de bir elinde patera, diğer elinde mısır koçanı ile çıplak bir erkek figürü şeklinde kişileştirilmiş örnekleri mevcuttur (Res. 13).

Sonuç

Antik Roma'da her insanın ve her yerin bir koruyucu ruhu olduğu inancı vardır. Bu inanç başlangıçta evlerin koruyucu tanrısı olan Lares ve ailenin koruyucusu babası olan Pater familias kavramları altında değerlendirilmiştir. Genius kavramı ise Pater familias ve Lares kavramlarıyla özdeşleştirilerek ortaya çıkmıştır. İmparator Augustus'un ölümünden sonra Genius Augusti kültürünün ortaya çıkmasıyla da resmiyet kazanmıştır. İmparatorun Genius'u, genellikle toga giymiş, elinde patera veya cornucopia ile başı örtülü olarak tasvir edilmektedir. Roma'da sadece kişilerin birer koruyucu ruhu olmasının yanı sıra ayrıca kişilerin bağlı oldukları kurumların ve nesnelerin, olayların ve toplumların da birer koruyucu ruhu vardır. Bu kişileştirmeler de özellikle Vespasian döneminden itibaren yaygın olarak tasvir edilmeye başlamıştır. Bunun en önemli sebebi de imparatorların otoritelerinin zayıflaması, dini, siyasi ve askeri otoriteyi sağlıklı bir şekilde kontrol edememelerinden kaynaklı olmalıdır. Genel olarak Genius kişileştirmelerinin Roma sanatında yer almasının nedeni ise, dini ve siyasi propaganda aracı olarak kullanılmalardır.

Yazarların Katkısı / Author Contributions: Makalenin hazırlanmasına söz konusu yazarların katkısı eşittir. / The contribution of the aforementioned authors to the preparation of the article is equal.

Çıkar Çatışması / Conflicts of Interest: Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder. / The authors declare no conflict of interest.

– 195, 532 – 535, 724, 3041 – 3044, RIC III Antoninus Pius 69a, 69c, 164, 169, 278, 566A, 984, 1052, Marcus Aurelius 300, 311, 327, 353, Commodus 76, 92, 167, 227, 227A, 518. (<http://numismatics.org/ocre/>)

⁴⁴ Sear 2000, 41.

Kaynakça

- Akçay, T. 2019, “Roma İnancında Ev Kültürleri ve Mezarlardaki Naiskoslu Nişler Üzerine Bir Öneri”, *Anadolu Araştırmaları*, 22, 75-106.
- Bonnefoy, Y. 2000, *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, (Çev. Levent YILMAZ), I.
- Boyce, M. 1975, *A History of Zoroastrianism*, I.
- Burton, H. F. 1912, *The Worship of the Roman Emperors*, *The Biblical World*, 80 91.(<https://www.jstor.org/stable/3141986>).
- Buxton, B. A. 2014, “A New Reading of the Belvedere Altar”, *AJA*, 91.
- Can, Ş. 2011, *Klasik Yunan Mitolojisi*.İstanbul.
- Çınar, Ö. T. 2010, “Antik Dönemde 'Öteki Dünya', 'Apotheosis' ve 'Consegratio' Kavramları”, *Arkeoloji ve Sanat*, 135, 85-101.
- Daly, K. N. 2009, *Greek and Roman Mythology A to Z*, New York.
- Duncan, F. 1969, “Genius and Numen”, *The Harvard Theological Review*, 62/3, 356–367. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/1509376. Accessed 2 May 2021.
- Duncan, F. 2014, “Augustus and the cult of the emperor”, *Studia Historica. Historia Antigua*, 32, 47-60.
- Er, Y. 2006, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, II. Baskı, Phoenix Yayınevi.
- Fears, J. R. 1978, “Ο ΔΗΜΟΣ Ο ΡΩΜΑΙΩΝ Genius Populi Romani. A Note on the Origin of Dea Roma”, *Mnemosyne*, 274–286. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/4430799 Accessed 20 Mar. 2021
- Fox, W. S. 1916, *The Mythology of All Races - Greek and Roman - Vol. I*, Marshall Jones Company, Boston.
- Francesca, G. 1986, “Riflessi Della Politica Domiziana Nei Rilievi Flavi Di Palazzo Della Cancelleria”, *Bullettino Della Commissione Archeologica Comunale Di Roma*, 91/2, 291-309. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/44515297. Accessed 2 May 2021.
- Freisenbruch, A. 2011, *Caesar’s Wives: Sex, Power, and Politics in the Roma Empire*, New York.
- Fröhlich, T. 1991, *Lararien und Fassadenbilder, den Vesuvstädten*. Mainz: von Zabern.
- Gradel, İ. 2002, *Emperor Worship and Roman Religion*, Oxford.
- Grether, G. 1946, “Livia and the Roman Imperial Cult”, *The American Journal of Philology*, 67/3, 222-252. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/291543. Accessed 2 May 2021.
- Kleiner, D. E. E. 1992, *Roman Sculpture*, Yale University Press, New Haven.

- Kotan, T. 2018, *Roma Plastik Sanatında Apotheosis*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Maharam, W. A. 1998, “Genius”, In: *Der Neue Pauly*, Band 4, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 915-917.
- Özgan, R. 2013a, *Roma Portre Sanatı I*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Özgan, R. 2013b, *Roma Portre Sanatı II*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Pollini, J. 2008, “A New Bronze Lar and the Role of the Lares in the Domestic and Civic Religion of the Romans”, *Latomus*, 67/2, 391–398. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/41547444. Accessed 2 May 2021
- Sear, D. R. 2000, *Roman Coins and Their Values*, I., Spink and Son Ltd., London.
- Smith, W. 1867, *Dictionary of Greek and Roman Biography*, 2, Mythology and Geography, New York.
- Stevenson, T.R. 2010, “Personifications On The Coinage Of Vespasian (AD 69-79).” *Acta Classica*, 53, 181-205. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/24592509. Accessed 2 May 2021.
- Taylor, L. R. 1920, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Oxford.
- Taylor, L. R. 1975, *The Divinity of the Roman Emperor*, Philadelphia, Oxford.
- Turcan, R. 1998, *The Gods of Ancient Rome. Religion in Everyday Life from Archaic to Imperial Times*, New York.
- Yıldırım, N. 2008, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

<http://numismatics.org/ocre/>

Resimler

Res 1: Vettii evi lararium da ki Genius ve Lares kişileştirmeleri, Pompei, İtalya. (<http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=1278>).

Res 2: Lares ve Genius kişileştirmeleri, Julius Polybius'un evi, Pompei.(
<http://www.pompeiiinpictures.com/pompeiiinpictures/r9/9%2013%2003%20p17.htm>)

Res. 3: Belvedere Altarı, Lares Augusti (Pollini 2008, 401, res. 8).

Res. 4: Genius Augusti. Vatikan Müzesi (Akçay 2019, 96, res. 2.).

Res. 5: Genius (Juno) ve Genius Senatus. Sabina'nın apotheosisi (D.E.E. Kleiner 1992, res. 222.)

Res. 6: Genius Populi Romani Heykeli. Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi (Akçay 2019, res. 5).

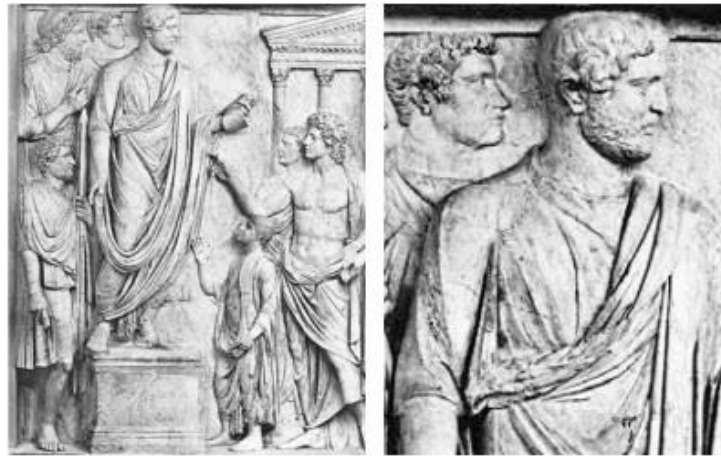
Res. 7: Genius Loci. St. Giles kilisesinin güney duvarı (Akçay 2019, res. 3).

Res. 8: Genius Populi Romani, Genius Exercites ve Genius Senatus. Titus Zafer Takı (Özgan 2013b, 35, res. 21).

Res. 9: Genius Senatus ve Genius Populi Romani kişileştirmeleri (Cancelleria Rölyepleri - www.Rome101.com 08.11.2019).

Res. 10: Genius Senatus. Hadrian'ın, Adlocutiosu. (Özgan 2013, 167, res. 179b).

Res. 11: Genius Augusti ([https://numismatics.org/ocre/id/ric.1\(2\).ner.419](https://numismatics.org/ocre/id/ric.1(2).ner.419) 15. 09.2022).

Res. 12: Genius. (http://numismatics.org/ocre/id/ric.2.tr.275_aureus 08.11.2019).

Res. 13: Bonus Eventus kişileştirmesi (Hening 1947, 71, plt. 1.)